

УДК:
316.324.8:323.1(=163.41)
Примљено:
12. јануара 2008.
Прихваћено:
18. јануара 2008.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XX) VII, vol=15
Бр. 1 / 2008.
стр. 161-170.

Владан Станковић
Институт за политичке студије, Београд

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И НАЦИОНАЛНИ ИНЖЕЊЕРИНГ

Сажетак

У овом раду биће речи о месту и улози српског народа у процесима глобализације. Захваћен неумитним процесима глобализације, српски народ налази се пред изазовима сопственог нестанка, што због непостојања националне стратегије, што због агресивних настрјаја оног дела човечанства, који глобализацију посматра као средство унификавања читавог света по јединственим мерилима.

Кључне речи: глобализација, српски народ, политика

1. Савремени свет већ је подуже захваћен процесима глобализације. Глобализацију морамо схватити најшире могуће – као активан процес измештања друштвене моћи у глобалну, планетарну раван.¹

Борба по питању путева којима ће се глобализација вршити није довршена. Готово је данас изванредно популарна покушај најмоћније силе света САД-а, да уз помоћ неколицине других сателитских влада, омогући устројство света базирано на владавини "златне милијарде".² Владавина САД-а јесте тежња за униполарном доминацијом ове државе, која ће остатку човечанства донети благодети: вештину "превладавања природе", технолошког напретка и развоја, затирања традиционалне културе, и свега онога што би, у складу са протестантским англосаксонском предајом спасења, могло да оме-

1) М. Печујлић: *Глобализација два лика света*, Гутембергова галаксија, Београд, 2002, стр. 41.

2) Глобализација у овом смислу је концепт преуређења света који у садржинском смислу транcedeира са англосаксонском културом, у формалном са западњаштвом, у онтолошком са таласократским принципом кретања и размене, а у геополитичком са атлантизмом. Слично мисли и Милош Кнежевић: *Моћ Запада*, Мали Немо, Панчево, 2005, стр. 139: "Запад је, у ствари, смислио глобализацију."

та економски раст друштва, и еманципацију појединца у култури материјалног изобиља.

Са друге стране, на том путу стоји отпор великог броја неповезаних центрифугалних сила које настоје да глобализацију виде очима мултиполарног света. Овде се захтева једна другачија концепција света која ће, истина, надвладати државне и националне међе, али која неће ићи за унификацијом човечанства какву намећу САД и њени сателити. То је "басенални концепт света", који ће довести до уједињавања читавих склопова нација, на основу заједничке геоконфесионалне сродности. Биће то свет басена, културно-религијских целина, које ће обједињавати наизглед чак и супротстављене нације, у намери да се очувају основни интереси који их опредељују, а међу њима нарочито интерес равномерног развоја света, очувања традиционалне културе и обичаја: попут језика, навика, ритуала. Сада би већ, готово са сигурношћу могли да говоримо о: исламском, далекоисточном, православном, латино-католичком, или о "црном" (подсахарском) свету, али и о англо-протестантском или о индијској геополитичкој целини.³

2. Процеси глобализације покренути су понајвише научно-технолошким револуцијама, они су касније преведени у свет примењене технологије, и довели су до крупних промена у сфери макроекономије, потом у правној сфери дерегулације тржишта, да би на крају продор учинили и ка вредносној, културној, па чак и семантичкој сфери.

У свим овим фазама веома је битан процес социјалног инжењеринга који има за циљ, да преобрази и преобрати традиционално културно наслеђе.

Традиционална култура своје корене има у колективним заједницама, које су чврсто нормиране на принципу Воље колективитета.⁴ Било да се ради о уској крвнородничкој групи, или о проширеној породици (или фамилији), племену, братству, па и нацији, овде преовлађује идеја о премоћи заједнице над појединцем, о "природном срашћавању јединке у групу из које потиче". Овакво, органиско, виђење света познато још старим цивилизацијама Кине

3) Дугинова подела се добрим делом подудара са Хантингтоновом: нпр. Европа, Евроазија, Азија, Арапски свет, Транссахарска Африка... (А. Дугин: "Интервју", *Национални интерес*, 1/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 202)

4) "Први и старији образац националне идентификације назива се примордијалним (традиционалним) и утемељен је на заједничком пореклу, традицији и култури појединих народа..." (П. Матић: "Глобализација и национални идентитет", *Српска политичка мисао*, 1-2/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 107)

и Индије, добило је пун замах у учењима зороастрејаца у Персији, али и у блискоисточним култовима, и анималистичко-дуалној култури древног Египта, коју је новим увидима освежио у античкој Грчкој Аристотел. Период римског античког наслеђа, и култура досељених пагана, тих "младих европских народа", љубоморно је неговала ово предање. Хришћанске објаве ни у ком случају нису настојале да поремете колективистичку културу пагана, напротив. Хришћанство је неговало колективизам "младих народа", християнизујући поједине норме које су преко наученог понашања улазиле у свакодневни живот. При томе је источно предање имало нешто више такта за обичаје и традицију "старих закона", па се у процесима християнизације калемило на већ постојећу паганску структуру нових значења и симболичких израза. Отуда је опна православне ортодоксије тако танка, и препуна предхришћанског наслеђа етно-слика: обичаја, ритуала, вредносне еманципације и сл.

Западно је предање извршило знатније измене на паганском наслеђу. Оно се није само задржало на калемљењу, већ је настојало да исправи све оно што би се косило са духом хришћанства. Развијен нормативни систем католичанства није трпео јеретичка искривљавања народне, рурално-паганске традиције. Он је захтевао његово одступање, али би толерисао све оно што се не би косило са принципима вере. Тако је хришћанство Запада себе чвршће инкорпорирало у колективну културну свест заједнице.

И заиста, у духу тог европског, континентално-европског наслеђа, нација се доживљавала ортогенетски. Она и није могла бити ништа друго, до трајна, непроменљива, и неуништива заједница крвних сродника. Европски човек средњег века: почев од монаха у манастиру, преко ритера, до пажа у каквом селу, био је фасциниран моћи колективног. Чинило се да свим недаћама овога света (болести, ратови, природне катастрофе), измиче само једна – непролазност, вечност крвних веза. Био је то покушај човека да доскочи силама мрака, смрти и пролазности. Умирало се много и често; од свакаквих недаћа: лошег и нехигијенског живота, тешког рада, опште несигурности... Човек је био свестан своје слабости и пролазности. Колективитет је био све; у њему се све настављало и продужавало.

Од неког времена по појави реформације заједница крви више није довољан разлог да се једна нација третира по сродничким везама. Већ у фази настанка апсолутистичких монархија, по узору

на атлантске земље: попут Енглеске и Холандије, а нешто касније и под утицајем северноамеричких колонија Новог света, нараста нова концепција нације. Нација више није заједница крви, већ скупина свог народа, читавог становништва једне земље. Тако постоји: енглеска нација, америчка нација, француска нација... Према овом концепту сви људи или како се још колоквијалније каже, грађани који живе на територији једне државе, и потпадају под исти државни кров, чине једну нацију. Тако је настала насупрот традиционалне, колективне концепције нације, као заједнице крвних сродника, нова концепција нације, као друштва интересних грађана које више не уједињава колективна свест и предање, већ економски и (само)понегде социјални интерес.

Гарантовањем приватне својине, индивидуалних права и слобода, од нације као природне (органске) целине ближих и удаљених саплеменика, дошло се до нације као интересне масе индивидуа, којима је држава најпре одузела сва права, а онда им селективно допустила нека од њих. Ова атлантска доктрина потекла из Енглеске, убрзо се са просећеним рационализмом одрођених интелектуалаца на француском двору проширила у чврсту и компактну идеологију модернизма, која је за свој циљ прокламовала неколико постулата: еманципацију личног од колективног, заштиту стеченог и наслеђеног економског богатства, право на личну срећу и комфор.⁵

У међувремену је извршен атак на традиционалне заједнице. Наметан је језик метрополе, ширена је национална свест и сведржавни патриотизам. Национализам је тако, иако настао из утробе апсолутистичке државе, постао чедо буржоазије. Нације су већ тада нескривено требале да представљају и претпостављају прелазну фазу за претварање "примитивног, трибалног човека" у универзалног космополиту, без свести о припадности било чему и било коме.

Као прелазна етапа до тог стадијума послужио је интернационални човек, који уместо застареле племенске свести, или класно-националне, сада поседује само једну – класну свест. Овај, марксистички, социјални инжењеринг, међутим, није успео. Друштво се вратило на либерална, мондијалистичка, сада већ постхладноратовска становишта. У том новом свету, од 90-тих година XX века

5) П. Бурдије, Л. Вакан: "Нова планетарна Вулгата", *Национални интерес*, 1/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 137.

наомамо, у социјалном инжењерингу учествују друштвено-употребљиви, наменски интелектуалци, носиоци улоге преобразитеља постојећих, "преживљених" концепата као што је нација.

Саздана на кривим темељима, савремена, атлантистичка, концепција нације која у себи још пре француске револуције има суфикс идентитет, сада тај идентитет треба и заувек да изгуби. Море новопридошлих уселеника из Африке и Азије, сваким даном рапидно мења структуру старих европских нација. Данас више нису Французи само они из *Ile de France*, Бретонци или Корзиканци (који узгред буди речено то ни данас не желе да буду), данас су Французи и сви који имају француски пасош. Слично је и са Немачком, али и Шпанијом, Аустријом, Холандијом, Италијом, Шведском. Евроатлантске интеграције које су на делу имају у задатак потпуну американизацију европског континента. То је концепт који обавезује, а обавезе подразумевају имплементацију "тековина англоамеричког протестантског света". Овај процес је болан за читаве слојеве аутохтоног европског становништва, које окупирано споља, а све више окупирано и изнутра, покушава да пронађе архетипове из којих је изникло. Ипак, то колективно, као да сваки дан изумире пред налетима: секуларизма, модернизма и индивидуализма униполарног света.

Оно што може бити нада за будућност, то је очекивање да се униполарни свет, и доминација једне светске суперсиле, неће остварити. Тоталитаризам САД-а у сфери вредности и вредновања коју намеће бездушни тржишни фундаментализам, који савњава све сем новчаних нивелација, производећи демонију економије, очигледно да није праћен у тој мери наметљивом војном моћи. Америчка економија доживљава пад, војни интервенционизам се поставља дефанзивно, а америчка спољна политика наилази на непослушност чак и у редовима савезника, при чему расте број противника таквој политици. У таквом односу снага расте број оних који у мултиполарном свету виде спас за очување свог националног идентитета. Он подразумева савезе. За очекивати је да ти савези, буду природне целине, које ће изражавати унутрашње јединство тих целина. У тако глобализованом свету, нације ће морати ради сопственог спаса да се одрекну дела свог националног бића. Али тај део одрекнутог бића неће бити ни приближан цени коју би се платили у униполарном свету. Онтологија униполарног света је тржишни фундаментализам, владавина економске плутократије, насиље човека над

природом (од које се отима, она се са-владава, пре-владава), концепција натчовека (слободне јединке, лишене слабости, креатора човечанства, опредељеног да стално иде ка прогресу без враћања у прошлост). Онтологија мултиполарног света сушта је њена супротност: очување традиционалних вредности кроз верски конотиран фундаментализам, неговање колективне свести, вертикално структурирано друштво, саживот човека са природом.

3. Када је реч о српском народу онда треба рећи да је он читавим низом утицаја са стране, али и лошом политиком својих елита доживео оно што није нити један европски народ кроз своју историју.

Насељавајући се на Балканско полуострво српски народ је населио простор јужно од реке Цетине, све до реке Бојане на југу. Иако има мало извора о том првотном делу српске историје, доминирају сазнања да су Срби народ Словенски, са сопственом паганском вером. Од VI до почетка XIII века Србија се ширила на североисток, тако да је у време Стефана Првовенчаног захватила и подручја иза Зете око реке Ибра (Рашка). Како год било српски народ је у том првом периоду трпео значајне утицаје Византије, која је у делу западног Балкана наступала са становишта силе. Када је та сила ослабила, утицај римског епископа постао је израженији. Све до династије Немањића, у периоду након раскола и читавих 150 година касније, утицај католичанства је доминантан. Католичка црква је увела титулу Примаса Србије у Бару, где је столовао барски надбискуп. Од Растка Немањића, који је успео да испослује аутокефалну цркву на истоку, креће окретање главнине националног бића ка Византији. У приморју је и даље важио суживот једног и другог обреда често подељеног и међу члановима истог домаћинства. Међутим, како су се последњи Немањићи све више ширили сада већ на југоисток и југ, и како су показали већу спремност за асимилацијом словенске културе у корист хеленизма и Византије, тако је расла нетрпељивост према Србима латинског обреда. По доласку Турака на ове просторе највећи број богумила у Босни и један добар део православних (али и католика) прешао је на ислам. Овај прелаз ишао је за тим да се сачувају одређене племићке привилегије још из средњег века, али је најпосле и добар део кметова пришао исламу због несносног положаја хришћана у Отоманској Босни.

Кроз читав средњи век дубровачка је књижевност означена као српска. Велики број научника, писаца, свештеника, интелектуалаца, дипломата, попут: Руђера Бошковића, Ивана Гундулића, дон Ивана Стојановића, Матије Бана, Лује Војновића, није крио своје српско порекло. Национални идентитет је понекада доживљавао атаке, попут оних у доба барока, где је у Европи заплъуснутој контрареформацијом, било штетно изјашњавати се национално. Тада се по први пут јавља илирска идеја, о постојању једне јединствене словенске нације: Срба, Хрвата, Словенаца, Мађарона и Бугара.⁶ Концепт о нероманима и негерманима, Илирима временом ће прерасти у јужнословенску, па у југословенску идеју.⁷ Срби су прозрели намеру штросмајеровског круга који је преузевши за Хрвате штокавско наречје ијекавског изговора, настојао да омогући формирање хрватске нације, која је до тог периода постојала само у траговима (покрајна Хрватска око Загреба). Од средине XIX до почетка XX века готово целокупно католичко српско становништво средње Далмације, Дубровника и Конавља преведено је на Хрвате. Сада народ истог језика и исте вере, Срби-католици и Хрвати-штокавци нису више имали разлога да не буду једно. Срби су нестали као народ из Ватикана, када је 1901. он од илирског преименован у хрватски завод Св. Јеронима. Срби су изгубили и последње уприште своје везе са католичким светом, када је барски надбискуп после једног миленијума престао да буде Примас Србије.⁸ У Босни се десио сличан процес. Најпре је кроз XIX све до средине XX века највећи број Срба-муслимана третиран као отпали део националног бића. Потом је убрзаним процесом националног инжењеринга ово постала нација са "великим М". Да би данас Муслимани постали потпуно засебан народ – нација Бошњаци.

Међутим ту се прича не завршава. АВНОЈ-евска Југославија, конфедерализована према уставу из 1974. године српски је народ исцепала на неколико нација. Најпре је легализовала стање у Далмацији и Боки которској из које је нестало занавек Срба-католика. Потом је Србима-муслиманима у Босни и у Херцеговини дала статус посебне, конститутивне нације (Муслимани), и све Србе (по највише православне, али и муслимане, и католике у Приморју)

6) В. Станковић: "Пројекат прављења хрватске нације", *Српска слободарска мисао*, 7/2007, Београд, 2007, стр. 237.

7) Ђ. Бодрожић: "Распад југословенске државе и политичка криза у Србији данас", *Политичка ревија*, бр. 3/2005, Институт за политичке студије, Београд, 2005, стр. 831.

8) П. Милосављевић: "Корпус српског народа и мултиконфесионалност", *Национални интерес*, бр. 1/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 122.

превела у Црногорце. У Македонији је створила македонску нацију, а саму је Србију поцепала на аутономне покрајине. У таквом стању се налазио српски народ до времена распада Југославије. Ратови који су потом вођени на територији бивше СФРЈ, довели су до нестанка православних Срба из АВНОЈ-евске Хрватске, а Дејтонским мировним споразумом из 1995. године је Босна и Херцеговина подељена на Републику Српску и Федерацију БиХ. У потоњим акцијама НАТО на Србију 1999. године је фактички одвојена јужна српска покрајина из састава Србије. Уз све то 2003. Београдским споразумом је најпре разлабављена до нефункционалности Државна заједница Србија и Црна Гора, да би и коначно (2006) била и одвојена Црна Гора из државног савеза са Србијом.⁹

Пројекти које су у својим плановима наменили пројектанти социјалног инжењеринга на територији српског народа иде још даље. У том пројекту пада у очи прављење нових сателитских падржавица од стране атлантских савезника. На западу, у Босни, и у Херцеговини, по сваку цену се тежи унитаризацији два међународноправна субјекта БиХ: српске републике, и муслиманско-хрватског федералног савеза. НАТО-алијанса има за циљ да у свом новом националном инжењерингу Бошњачки народ преименује у Босански, троплемени народ: Муслимана, Срба и Хрвата. На тај начин би према замислима атлантиста била створена босанска држава, и стабилизovan један веома важан антисрпски савезник. На југу је створена црногорска држава. Она је за сада веома нестабилна творевина, јер је оличава савез различитих народа: Црногораца, Срба, Муслимана, Бошњака, Албанаца, Хрвата, Југословена. Сви ови народи за атлантску алијансу нису међутим битни, битна је црногорска држава, црногорски језик, црногорска црква која би требала да преузме вернике Српске православне цркве, и најзад, али најважнији, атлантистички курс Црне Горе, која ће учествовати у пацификацији Србије, као трајно могућег извора антиатлантизма на Балкану.

Ту је потом још једна нова држава Република Косово. Ову државу треба стабилизovati, прављењем новог, вештачког идентитета који ће баштинити културна добра Албанаца, Срба, Турака... Биће то један нови млади народ, Косовари.¹⁰ Нека врста амалгама

9) Д. Петровић, В. Станковић: *Заједничка држава Србије и Црне Горе*, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 89-107.

10) Платформа за решење албанског националног идентитета из 1998. полази од тога да су Албанци хиљадугодишњи становници Косова... Косова са територијалном целином, са низом вековних градова, са древном културном баштином. (Наведено у: С. Терзић:

који би требало да представља отклон не само од државе Србије, чије је Косово и Метохија саставни део, већ и од Албаније. Нова држава са највећом војном базом у овом делу света такође би требала да учествује у кампањи пацификовања Србије.

Ту је коначно још један, домаћи, србијански фактор. Он има у задатак неколико циљева. Најпре да захтева модернизацију Србије схваћену кроз атлантистичку призму света. Друго, његов задатак је да превентивно одбија и одбацује сваку помисао да постоји некакав други свет од онога који нам нуди НАТО-алијанса, и "евроатлантски савезници". И треће, да инсистира да је национални идентитет српског народа смештен искључиво у границе крње државе Србије. Тако нема Срба у БиХ то су само Босанци (или их бар неће ускоро бити), нема Срба у Црној Гори, јер су како се то инжењерски каже грађани (уместо држављани!) Црне Горе. Ни на Косово и у Метохији нема Срба, јер ће они постати Косовари, једног мултиетничког, грађанског друштва пуног толеранције и суживота.

Шта тек рећи о Србима у Македонији, који јавно мењају своју националну припадност?

Изгледа да се историја циклично понавља... само је Срба све мање.

4. Оно што се може извести као закључак то је да је нација као форма колективног умећа живљења унутар крвно-сродственичких заједница, преживела крупне трансформације. Од проширених породица, то становиште је померено у јединствену заједницу живота под истим државним кровом. Данас нације изумиру услед неколико разлога. Од тих разлога су најзначајнија два: губитак суверенитета држава, и масовна усељавања придошлица.

Српски народ је кроз историју показао невероватно својство да очува свест о својој посебности у односи на завојеваче под којима је потпао. Међутим, лошом политиком и поступцима страног фактора, он се крунио тако да су делови српског живља који нису припадали већинском православном корпусу грчког обреда, постали делови других народа. Овај процес међутим није завршен. Уситњавање српског националног корпуса траје и данас фабриковањем нових држава за којим иде и фабриковање нових (антисрпских) нација.

"Косово и Метохија и нове стратегијске границе", *Национални интерес*, 1/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 45.

ЛИТЕРАТУРА:

- Реџијић, Miroslav: *Globalizacija dva lika sveta*, Gutembergova galaksija, Beograd, 2002.
- Кнежевић, Милош: *Моћ Zapada*, Mali Nemo, Pančevo, 2005.
- Дугин, Александар: "Интервју", *Национални интерес*, бр. 01/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Матић, Петар: "Глобализација и национални идентитет", *Српска политичка мисао*, 01-02/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Бурдије, Пјер – Вакан, Лоик: "Нова планетарна Вулгата", *Национални интерес*, 01/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Станковић, Владан: "Пројекат прављења хрватске нације", *Српска слободарска мисао*, бр. 07/2007, Београд, 2007.
- Бодрожичић, Ђуро: "Распад југословенске државе и политичка криза у Србији данас", *Политичка ревија*, бр. 03/2005, Институт за политичке студије, Београд, 2005.
- Милосављевић, Петар: "Корпус српског народа и мултиконфесионалност", *Национални интерес*, бр. 01/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Петровић, Драган – Станковић, Владан: *Заједничка држава Србије и Црне Горе*, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Терзић, Славенко: "Косово и Метохија и нове стратегијске границе", *Национални интерес*, 01/2006, Институт за политичке студије, Београд, 2006.

Vladan Stankovic

Institute for Political Studies, Belgrade

GLOBALIZATION AND NATIONAL ENGINEERING

Summary

In this work author analyzed the position and role of Serbian people in globalization processes. Having been involved into inevitable processes of globalization, the Serbian people are facing the challenge of its possible disappearance, whether it is due to the absence of its national strategy, or due to aggressive thrusts of one part of mankind that considers globalization to be the tool of unification of the whole world by single standards.

Key Words: globalization, Serbian people, politics